

**TARBIJAKAITSE JA
TEHNILISE JÄRELEVALVE
AMET**

Pr Heidy Purga
Kultuuriministeerium
min@kul.ee

Teie 02.05.2024 nr 1-12/550-1

Meie 29.05.2024 nr 2-2/24/0032/0677

Arvamuse avaldamine Eesti Rahvusringhäälingu
seaduse muutmise seaduse eelnõu
väljatöötamiskavatsusele

Austatud proua kultuuriminister

Täname võimaluse eest avaldada arvamust Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsusele (VTK).

Toetame üldjoontes VTK-s toodud ettepanekute eesmärke, kuid leiame, et eelnõu ettevalmistamise etapis vajavad väljapakutud lahendused veel täiendavat analüüsi. Põhjalikumalt tuleks analüüsida uue avaliku meediateenuse mõju hindamise praktilist teostatavust, sellega kaasnevat kulusid ja hindajale seatavate lisaülesannete teostamiseks vajaliku ressursi ulatust. Samuti tuleks veelkord analüüsida selles protsessis osalevate ja kaasatud asutuste võimalikku tööjaotust ning täpsustades nende rolle.

Avalike teenuste mõju hindaja

VTK-s on toodud kaks võimalikku lahendust uute avalike teenuste mõju hindamiseks: hindajaks on Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) nõukogu (variant 1) või Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) (variant 2). Kultuuriministeeriumi ei ole hindajana kaalutud, sest VTK kohaselt ei saa valitsusasutusele anda pädevust otsustada, milliseid meediateenuseid võib avalik-õiguslik meedia pakkuda. Ometigi nähtub Euroopa Majanduspiirkonnas kasutusel olevaid avaliku väärtuse testi mudeleid vaadates, et lõpliku otsuse langetamine valitsustasandil (valitsus, ministeerium) on kõige laialtlevinum mudel¹. Seetõttu tasuks siiski põhjalikumalt analüüsida nende riikide praktikat, kus uute avalike teenuste mõju hindamise otsused langetatakse valitsustasandil.

ERR-i nõukogu kui avalike teenuste mõju hindamise läbiviija ja otsustaja puhul leitakse VTK-s, et tagatud ei ole piisav erapooletus ja sõltumatus avalik-õiguslikust meediateenuse osutajast, kes uue avaliku teenusega turule tulla soovib. Samas omab ERR-i nõukogu kõige paremat ülevaadet ERR-i teenustest ja organisatsioonile seatud ülesannetest.

ERR-i nõukogu kui avaliku väärtuse testi läbiviija puhul oleks võimalik protsessi läbipaistvust ja erapooletust suurendada luues ERR-i nõukogule kohustuse igal üksikul juhul, kui ilmneb vajadus

¹ Gransow, C. A question of value or further restriction? Public value as a core concept, p 117. <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1535632/FULLTEXT01.pdf>

avaliku väärtuse testi läbi viia, moodustada *ad hoc* ekspertkomisjon meedia- ja konkurentsivaldkonna asjatundjatest. Seejuures on võimalik õigusakti tasandil määrata kaasatavate ekspertide pädevuse, organisatsioonilise kuuluvuse jmt nõuded (sh kaasata nt konkurentsiametit, TTJA-d, ülikoolide eksperte). Samuti on võimalik protsessi läbipaistvust suurendada avaliku konsultatsiooni korraldamisega.

Ühtlasi tasub välja tuua, et 2020. aasta seisuga oli läbi viidud 91 avaliku väärtuse testi, millest vaid viiel juhul leiti, et uue teenusega turule tulek ei teeni avalikke huvisid piisavalt, et õigustada konkurentsioiguslikku riivet². Seega lõppevad avaliku väärtuse testid vaid 5,5% juhtudel järelausega, et uue avaliku teenuse turule toomine pole põhjendatud.

Lisaks väärrib märkimist, et lõppastmes allub avalike teenuste mõju hindamise tulemusena tehtud otsus kohtulikule kontrollile ning puudutatud isikutel on võimalik oma õiguste kaitse tagada muu hulgas kohtumenetluse käigus.

Seega teeme ettepaneku eelnõu ettevalmistamise etapis veelkord põhjalikult kaaluda erinevaid variante avalike teenuste mõju hindaja rolli.

Avalike teenuste mõju hindamise mudel

VTK-st nähtub, et detailsemate avalike teenuste mõju hindamise tingimuste ja metoodika kehtestamist kaalutakse Vabariigi Valitsuse määruse või valdkonna eest vastutava ministri määruse tasandil.

Rõhutame, et oluline on koos Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamisega töötada koheselt välja ka avalike teenuste mõju hindamise mudel. Vastupidisel juhul ei ole võimalik eelnõus asjakohaselt hinnata muudatustega kaasnevat mõju.

Seejuures tuleks analüüsida ka seda, kellel ja millistel juhtudel tekib õigus nõuda avaliku väärtuse testi läbiviimist, samuti millistel juhtudel saab avalike teenuste mõju hindaja algatada hindamise ilma ERR-i taotluseta.

Mudeli koostamisel tuleks määratleda ka tähtjad (sh avaliku konsultatsiooni läbiviimise), mille jooksul avaliku väärtuse test tuleb läbi viia ja otsus teenuse turule tuleku kohta langetada. See tagab ERR-le kui tulevasele teenuse osutajale ja tulevasele hindajale selguse tegevuste planeerimisel. Eelnõus vajab kindlasti täpsustamist ka see, millisel juhul on tegemist uue avaliku teenusega, millele avaliku väärtuse testi läbiviimise nõue kohaldub. Sarnaselt Soome Yleisradio Oy seadusele³ §-le 6a võiks kaaluda eelnõu ettevalmistamisel hindamise vajaduse ette nägemist vaid olulisel määral mõju avaldavatele uute teenuste puhul, määratledes seejuures olulisuse kriteeriumid.

Muudatusega kaasnevate mõjude hindamine

Olenemata sellest, kellele avaliku väärtuse testi läbiviimise ülesanne lõpuks omistatakse, vajab eelnõu ettevalmistamise etapis põhjalikumalt hindamist uute ülesannetega kaasnev mõju. On mõisteta, et täpselt avaliku väärtuse testi läbiviimise sagedust ja kulu pole võimalik ette ennustada.

Ent samas on võimalik teha olulisi järeldusi seni avaliku väärtuse testi läbiviimist rakendanud riikide praktikatest. Näiteks on võimalik arvutada keskmine testi läbiviimise tiheus

² Rodriguez-Castro, M., Campos-Freire, F. Public value tests and citizen participation in public service 2eedia's decision-making. Story of a missed opportunity, p 225. <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1761445/FULLTEXT01.pdf>

³ Laki Yleisradio Oy:stä. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yleisradio#L2P6a>

liikmesriikides. Samuti on võimalik liikmesriikidelt asjakohaseid andmeid pärides selgitada välja avaliku väärtuse testi osaks oleva analüüsi erasektorilt soetamise keskmine maksumus. Näiteks on Soome Yleisradio Oy viimase avaliku väärtuse testi läbi viinud 2022. aastal⁴, seega on testi läbiviimise võimalike kulude kohta olemas ajakohane näide. Liikmesriikidel on võimalik pärida andmeid ka avaliku väärtuse testi läbiviimisega kaasneva ajakulu kohta. Eelnev aitab veelgi paremini välja töötada mõistliku avalike teenuste mõjude hindamise mudeli.

Tulevase sobivaima avaliku väärtuse testi läbiviija ja hindaja määramisel tuleks kindlasti arvesse võtta ka seda, millise variandi puhul kaasneb riigieelarvele väikseim kulu. Samuti vajab tulevases eelnõus selgelt määratlemist, kuidas uute ülesannetega kaasnevaid kulusid rahastada plaanitakse.

Ligipääsetavus

VTK ei käsitle hetkel ERR-i pakutavate teenuste ligipääsetavuse küsimusi. Eelnõu ettevalmistamise etapis teeme ettepaneku analüüsida ka ERR-i teenuste ligipääsetavuse tagamise nõuete täpsustamise vajadust. Praegu sätestab ERHS § 5 lg 1 p 1, et teleprogrammide originaalsaadet peavad ERR-i võimaluste piires olema maksimaalselt kättesaadavad kuulmispuudega inimestele. Tutvudes ERR-i arengukavadega aastateks 2024-2027⁵ ja 2025-2028⁶ nähtub, et ERR-i teenuste ligipääsetavuse arendamist mainitakse põgusalt vaid kahel korral, seejuures on jäetud määramata teenuste ligipääsetavuse arendamise mõõdikud.

Ligipääsetavus puudutab märksa laiemat isikute rühma, kui kuulmispuudega isikud (puuetega isikud 11%, lapsed ja noorukid 20%, vanemaealised 20% elanikkonnast, millele lisanduvad ajutise tervisest tuleneva tegevuspiiranguga isikud⁷). Ligipääsetavat sisu on vaja pakkuda erineva erivajaduse, vanuse ja huvidega publikule. Tagamaks erivajadustega isikutele võrdne võimalus olla informeeritud, saada osa ühiskondlikest aruteludest ning nautida kultuuri oleks asjakohane sätestada ERR-i teenustele konkreetsed sihtesmärgid ligipääsetavuse arendamiseks. Ka Põhjamaades on avalik-õiguslikule ringhäälingule sätestatud konkreetsed programmi ligipääsetavaks muutmise nõuded.⁸

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kristi Talving
peadirektor

Artur Järviste
667 2105, artur.jarviste@ttja.ee

⁴ Ylen internetissä tarjoamat äänisisällöt, 2022. <https://yle.fi/aihe/s/10003353>

⁵ Eesti Rahvusringhäälingu arengukava 2024 – 2027, lk-d 7,27. https://files.err.ee/info/ERR_Arengukava_24-27_web.pdf

⁶ Eesti Rahvusringhäälingu arengukava 2025 – 2028, lk-d 9,29. https://files.err.ee/info/ERR_Arengukava_2025%20-%202028.pdf

⁷ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma lõpparuanne, lk-d 8-10. <https://www.riigikantselei.ee/media/1169/download>

⁸ Medietillgänglighet 2022, lk 9 jj. <https://www.mediemyndigheten.se/globalassets/dokument/publikationer/medieutveckling/medietillganglighet/medietillganglighet-2022.pdf>

Helen Rohtla
620 1737 helen.rohtla@ttja.ee